

A csemetekert helyének megválasztása.

Közli: R o c h l i t z Dezső, m. kir. erdész.

Az Erdészeti Lapok múlt évi III.—IV. füzetében ismertette voltak Dr. Fürst fejtegetései azon kérdésre vonatkozólag, vajjon „előnyösebbek-e az ideiglenes, mint az állandó csemetekertek?” Nem lesz tán felesleges dr. Fürstnek, előbbi közleménye kiegészítésekepen, az „Oesterreichische Forst-Zeitung“-ban fenti czim alatt közzétett újabb értekezésével is megismertetni szaktársainkat.

Nem csekély ama tényezők száma — ugymond cikkíró — melyekre a csemetekertnek alkalmas hely megválasztásánál tekintettel kell lennünk, s bár maga a választás némelykor igen könnyű, máskor ellenben ép oly nehéz dolog lehet, a csemetenevelés eredményére mindenesetre igen fontos s a hibák, melyek e részben elkövetetnek, a mellett, hogy silány ültetőanyagot nevelünk, még hiábavaló idő-, pénz- és munkaáldozatokat is vonnak maguk után.

Ideiglenes csemetekertnek alkalmas helyet találni a legtöbb esetben nem nehéz, s ha az e célra használatba vett terület netalán nem is felelne meg a hozzá fűzött reményeknek, még mindig nem oly nagy a baj, a mennyiben a terület kicserélése gyorsan, könnyebben s aránylag csekélyebb veszteséggel eszközölhető. Ellenben, ha egy nagyobb állandó csemetekert telepítéséről van szó, melyben különféle fánemekhez tartozó és különböző koru csemetéket szándékozunk nevelni, melynél az első berendezési és telepítési munkálatok, mint a talaj előkészítése és megművelése, a bekerítés stb. tetemes költségekbe kerülnek: a terület helyes megválasztása gyakran sok nehézséggel és természetesen mindenkör nagyobb felelősséggel is jár s épen ezért a befolyással bíró körülmények alapos ismeretét s a lehető leggondosabb eljárást kívánja.

Nyilvánvaló, hogy a fekvés és talaj ama tényezők, melyeket a csemetekert helyének megválasztása alkalmával első sorban szem előtt kell tartanunk; ezek mellett azonban nem szabad figyelmen kívül hagynunk az illető hely környezetét és eddigi használati módját sem. Ritkán fog sikerülni egy nagyobb állandó csemetekertnek oly helyet találni, mely minden követelménynek teljesen megfelelne s épen ezen oknál fogva legalább arra kell törekednünk, hogy az adott helyi viszonyokhoz képest aránylag a legjobbat válasszuk; csupán egyféle hanem csemetéinek nevelésére berendezendő kisebb, ideiglenes csemetekert számára — miként már előbb is érintve volt — könnyebben találhatunk megfelelő területet.

A mi már most a fennebb említett tényezőket illeti, ezek közül a fekvés helyes megválasztását csemetekertünkre nézve még fontosabbnak kell tartanunk, mint a talaj minőségét; az utóbbi ugyanis megfelelő trágyázás és megművelés által többé-kevésbé javítható, a fekvés ellenben állandó és meg nem változtatható tényező. A „f e k v é s“ szót egyébiránt itt kettős értelemben kell vennünk, nevezetesen egyfelől magára az illető földterület terepviszonyaira s annak egyik másik égtáj felé való hajlására vonatkozólag, másfelől pedig a beerdősítendő területnek, valamint a felügyelő egyén és a munkások lakhelyének távolságára nézve.

Az első szempontot illetőleg a fekvés kétféle, a növényéletre, de főképp érzékenyebb, zsenge csemetéinkre fontos elemi hatás: a fagy és hőség s illetve szárazság tekintetéből bir jelentőséggel; első sorban arra kell törekednünk, hogy az említett mindkét rendbeli káros behatást már a csemetekert helyének czélszerű kiválasztása által elhárítsuk, vagy legalább lehetőségig korlátozzuk.

A késői fagyok pusztító hatásának elejét vehetjük a

mély fekvésű, fagyveszélyes helyeknek, nevezetesen a katalanok, bemélyedések és völgyfenekeknek kerülése által, ha azok netalán jobb, üde talajuknál alkalmasabbnak mutatkoznának is. Az észak vagy keletfelé mérsékelt hajlással bíró helyeknek, a talaj lassubb felmelegedésére s ez által a tenyészlet későbbi fejlődésére való tekintetből, előnyt kell adnunk a meleg s ennek következtében a késői fagyoknak inkább kitett déli és nyugati fekvésű helyek fölött; annál is inkább, mert az előbbieket egyszersmind a fennebb említett másik káros befolyás, a forró nyári nap heve ellen is némi védelmet nyújtanak.

Kérdés már most, vajjon czélszerűbb-e egy állandó csemetekertet valamely magaslat tetején s illetve lapos részén telepíteni, avagy megengedhető-e e czélból a lejtősebb helyeknek felhasználása s a lejt minő fokáig? Általában a már említett okoknál fogva is előnyösebb az észak vagy keletfelé hajló, gyenge lejtvel bíró hely, mint a teljesen sík fekvésű terület; de még inkább kívánatos, főképp kissé kötöttebb talajnál — tartós eső és hóolvadás alkalmával a víz könnyebb lefolyása czéljából — oly lejtősség, hogy ez által a nedvesség összegyülemlésének s a tavaszi munkaidő alkalmával a talaj tulságos lassu kiszáradásának eleje vétessék. Erősebb lejtvel bíró avagy meredek helyeket azonban kerülnünk kell, mert ezeknél a munka nehezebb s minthogy ily helyeken a vetőágyakat rendszerint lépcsőzetesen kell készítenünk, költségesebb lesz, továbbá mert az ily lépcsőzetes berendezésnél a termőtalaj többnyire csak részben kerül a felszínre, heves záporok meg rongálják az ágyakat, utakat, kimossák a magot és a jó földet. Mindazáltal, ha hegyes vidékeken ily terület választására vagyunk utalva, úgy legalább oly alakot adjunk csemetekertünknek, hogy annak az esés irányában

való kiterjedése lehetőleg csekély legyen, esetleg pedig a hegyoldalon vízszintesen készitendő ágyak között hagyjunk begyepesedett, megműveletlen pásztaikat, miáltal a lemosás szintén kellőleg megakadályozható.

A mi továbbá a fekvésnek a fennebb említett második szempontból való megbíralását illeti, a részben egy nagyobb erdőterület beerdősítése czéljából készitendő ideiglenes csemetekertnél arra kell ügyelnünk, hogy az lehetőleg a felhasználási hely közelében feküdjék, különösen abban az esetben, ha erősebb iskolázott csemetéket szándékozunk nevelni. Ez által ugyanis ama, nem jelentéktelen előnyöket érjük el, hogy a csemetéket a kiszedés után azonnal elültethetjük, azok gyökerein lehetőleg sok anyaföldet hagyhatunk s megtakaríthatjuk a szállítási költségeket. Ellenben oly állandó csemetekerteknél, melyeknek czélja az ültető anyagot a pagony különböző részeibe és más helyekre szolgáltatni, a fentebbi tekintetek teljesen elesnek; ezeknél a kezelő és felügyelő egyének lakhelyének közelléte a fődolog, hogy ez által a csemetekertben alkalmazott munkások bármikor sok idővesztegetés nélkül ellenőrizhetők legyenek, továbbá, hogy alkalom nyiljék a csemetekertet megsemlélni, minden veszélyt, károsítást és rongálásokat azonnal észrevenni s azokat lehetőleg elhárítani. Egy nagyobb, sok munkát igénylő csemetekert ne feküdjék tulságos meszse ama községektől, melyek a szükséges munkásokat szolgáltatják; a trágyaszerek fuvarozása és a csemeték elszállítása érdekében legyen szekérrel is könnyen hozzáférhető s feküdjék víz közelében, mely az ideiglenes csemetekerteknél talán nélkülözhető, az állandóaknál azonban szükséges.

A fekvés után kétségkívül a talajnak van legnagyobb jelentősége a csemetenevelés sikerére nézve s e tekintetben a hely megválasztásánál annak vegyi összetételét s illető-

leg növényi tápanyagokban való tartalmát, továbbá a vegyi összetétellel szoros összefüggésben lévő physikai tulajdonságokat: a kötöttséget, mélységet és nedvességet kell megfigyelés tárgyává tenni; sőt az utóbb említett tulajdonságokra még nagyobb súly helyezendő, mint a tápanyagokra, mert ezek hiányát megfelelő trágyázás által mindig könnyebben lehet pótolni, mint amazokat javítani; a kötöttség, mélység és nedvességi állapotot lényegesen megváltoztatni, vagy egyáltalában nem lehet, vagy pedig csak tetemes költségek árán.

Ezen körülmény azonban természetesen nem zárja ki azt, hogy egyszersmind a talaj táperejére is kellő gondot fordítsunk, avagy hogy a kevésbbé jó talajt többre becsüljük, mint az ásványilag erőteljesebbet. A korábban sokszor hangoztatott ama nézet, hogy azon csemeték, melyeket sovány homoktalajba akarunk kiültetni, ugyancsak ilyen talajban nevelendők, — ma már elavult és indokolatlannak tekintendő: mentől jobb a talaj, annál erőteljesebbek lesznek azon a csemeték, annál tömöttebb, kiültetésre alkalmas gyökérzet fog származni, annál biztosabb lesz a siker. Egyenlő, kedvező physikai tulajdonságok mellett ennél fogva az erőteljesebb talajnak előnyt kell adnunk a kevésbbé tápanyag-dus fölött; azon esetekben azonban, ha e tekintetben fordított viszony forog fenn, válasszuk inkább a kevésbbé erőteljes talajt s ne mulasszuk el azt azonnal megfelelő trágyaszerekkel javítani.

A mi már most az említett physikai tulajdonságokat illeti, ezek közül legelőször is a költséget kell vizsgálat alá venni. A tulságos laza homoktalaj, kedvezőtlen nedvességi viszonyainál, rendszerint csekélyebb tápláló erejénél s azon oknál fogva, hogy abban messze szétágazó s ezért nehezen ültethető, hosszú gyökerű csemeték fognak nőni, — kerü-

lendő. Nem felelnek meg azonban a czélnak az igen kötött, vagyis szivós agyagtalajok sem, minthogy ezek megművelése nehezebb és drágább, tavasszal a kiszáradás igen lassan megy végbe s egy erősebb eső a mag elvetését vagy a csemeték átiskolázását napokig akadályozhatja. A többnyire nagyon kövér kötött agyagtalajon ezen kívül a fű és dudva is nagyobb mérvben lép fel s ennél fogva a tisztítás, gyomlálás nehezebb s minthogy az ily talaj száraz időjárás alkalmával erősen megkérgesedik, annak gyakori porhanyítása válik szükségessé. Legmegfelelőbb a mérsékelt kötöttségű agyagos homok, vagy homokos agyagtalaj s ennél fogva a legtöbb esetben czélszerűbb ezeket választani még akkor is, ha soványabbak, mint egy rendelkezésre álló másik; tápanyagokban gazdag, de szivós kötött talaj.

A mélységet illetőleg csaknem minden talaj, mely a csemetekertek helyének megválasztásánál egyáltalában szóba jöhet, a tenyésztendő csemeték gyökerei térszükségletének megfelelő volna s azon esetben, ha a választásnál csak ezen körülmény képezné a kérdés tárgyát, még az egészen sekély talaj sem esnék kifogás alá, legfeljebb egy faiskola telepítésénél kellene e tekintetben nagyobb igényeket támasztani. Hogy ennek daczára a sekély talaj nem felel meg a kívánalmaknak, ez főképp annak tulajdonítható, hogy az ily talaj nedvességi viszonyai kevésbé kedvezők, a forró nyári időszak alatt ugyanis gyorsan kiszárad, s hiányzik benne a fenéknedvesség, mely felszivódás által nyáron át a talajt üde állapotban tartaná; nem alkalmas azonban a nagyon mély talaj sem azon okból, mert ennél az alsó, jól szétmálolt és ásványi tápanyagokban gazdagabb földnek a csemeték által kihasznált rétegek helyére való felásása, vagyis a talaj megforgatása nagyon nehéz vagy épen lehetetlen. Legjobb tehát, ha a választott talaj közép-szerű mélységgel bír.

Ugyanezen szempontok irányadók a nedvességi fokra nézve is. A szélsőségeket, vagyis a tulságosan száraz és az igen nedves talajt kerülnünk kell. Az előbbit ugyanis forró nyáron át a csemeték erősen megsínylik s az egészen száraz talaj — jobbnak hiányában — legfeljebb erdeifenyő vetőágyaknál jöhet szóba; nedves talajnál ellenben nehéz a megművelés, magvetés és átiskolázás, erősebb a fű- és gyomnövés s a csemeték nagyon ki vannak téve a kifagyásnak és a késői fagyok káros hatásának; valódi nedves talajt legfeljebb az ezt kedvelő égerfacsemeték nevelésénél volna czélszerű választani. Egyébiránt legalkalmasabb s minden fanem csemetéinek legjobban megfelel az eléggé üde erdei talaj, melynél az előbb említett szélsőségekből eredő hátrányok nem fordulnak elő.

Megkísérlették ugyan a talajban hiányzó nedvességet pótolni, ezen eljárás azonban már magában véve is sok nehézséggel jár, a legtöbb esetben pedig az e czélra szükséges folyóvíz sem áll rendelkezésre. Tagadhatatlan ugyan, hogy az öntözés és a csirázás időszakában, kivált némely, a szárazság iránt érzékeny fanemeknél (éger, szil) fontos dolog s a csemetenevelés sikerét igen elősegítheti, nagyban azonban és nyáron át tartós szárazság idejében, mint a szükséges nedvesség pótlását czélzó eljárás, felette költséges még azon esetben is, ha a szükséges vízmennyiség a közelben rendelkezésünkre áll.

Nem jelentéktelen dolog továbbá egy állandó csemetekert telepítésénél a megválasztandó hely környezete sem, mely sok tekintetben képes az előbbinek épügy védelmül szolgálni, mint azt veszélyeknek kitenni.

Igen jó védelmet nyújtanak pl. a nap forró heve és szárító hatása ellen a dél és nyugatfelől álló idősebb fák, különösen a szárazság iránt érzékeny fanemek csemetéinél;

ezek számára tehát a vetőágyakat, nagyobb állandó csemetekertekben ily védő fák vagy állabok közelében kell készítenünk. Nem kevésbé jótékony hatásu a kelet felől álló idősebb vagy fiatalabb állabok védelme a szárító szelek, a körülálló idős állaboké pedig a késői fagyok ellen. Gyakran tapasztalhatjuk, hogy az ekként védett helyen fekvő vetőágyak az említett káros elemi hatásoknak ellentállanak, a szabadon fekvők ellenben nagyon is megsínylik.

Semmi esetre sem szabad azonban a védő állaboknak a csemetekerthez nagyon közel állaniok s még kevésbé engedhető meg, hogy a fákról lehulló esőcseppek a vetőágyakra essenek, avagy, hogy a beárnyalás tulságos erős legyen, mert ez által többet ártanánk, mint használnánk. E tekintetben egyébiránt jól meg kell fontolni, vajjon fényigényes vagy árnyéktűrő fanemekhez tartozó csemetéket akarunk-e nevelni, mert míg az utóbbiakra bizonyos foku oldal-árnyalás jótékony hatással van, addig az elsőkre nézve épen hátrányos lehet.

Rétek és vízzel borított területek közelében a hideg köd hatásának s az ily helyeken gyakrabban fellépő késői fagyoknak van a csemetekert kitéve, ennélfogva az ily fagyveszélyes helyek kerülendőek. A mezők, szántóföldek közelében készített csemetekerteket könnyen ellephetik az odavonuló egerek s a gyomok magvai; a közelfekvő tölgyсарj-erdők a lőtetük veszélyes megtelepülését segítik elő, ellenben a körülálló idős állabok ugy ezek, mint a betolakodó gyomok ellen némi oltalmat biztosítanak.

Végül a csemetekert helyének megválasztásánál tekintettel kell lennünk az illető terület eddigi használati módjára is. Legelőnyösebbeknek bizonyulnak e részben csaknem mindenkor az idősebb állabok közepén vagy szélén frissen irtott területek, minthogy ezek talája üde és erőteljes s kezdetben a

gyomoktól is teljesen ment s így a trágyázás és gyomlálás költségeit illetőleg az első években jelentékeny megtakarításokat érhetünk el. Nem ritkán alkalmasaknak mutatkoznak csemetekertek számára a könnyű szerrel kitisztítható, kisebb terjedelmű széltörések. Kevésbé ajánlhatók a hosszabb idő óta parlagon heverő földek, minthogy ezek a talaj minősége szerint felületükön rendszeren vagy soványak, vagy erősen begyomosodtak s ennél fogva használatuk mindkét esetben nehézséggel jár. Mezők és szántóföldeknek meg van ugyan az az előnyük, hogy nincs rajtuk kő, nincsenek gyökerekkel átszöve s így talajuk könnyebben és olcsóbban előkészíthető, a legtöbb esetben azonban annyira ki vannak használva s begyomosodva, hogy a szükséges azonnali trágyázás és gyomlálás költségei az előbb említett előnyök értékét nagyon leszállítják.

Ezekből látható tehát, hogy a csemetekertek helyének megválasztásánál figyelembe veendő körülmények rendkívül sokfélék, úgy hogy czikkiró értekezésének befejezésével ismételten is hangoztatja „hogy ritkán fog sikerülni e célra oly területet találni, mely minden követelménynek teljesen megfelelne!“ Azon esetre azonban, ha a felsorolt összes tényezőket és a befolyással bíró körülményeket kellően fontolóra vesszük, azok előnyeit és hátrányait egymással összehasonlítjuk s különösen, ha a tenyésztési szándékolt fanemeknek a talaj, védelem és ápolás iránti igényeit szem előtt tartjuk: az adott helyi viszonyokhoz képest elvégre mégis feltalálhatjuk a legalkalmasabb helyet csemetekertünk számára.